

## คุณค่าการตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะของชาวไทขุ่น ในเมืองเชียงใหม่ The Values of the Vessantarajataka Recitation Ceremony of the Tai Khun People in Keng Tung

พระมหาวชิระ วชิรญาโณ (จันทาพูน)<sup>1</sup>

พระวิสิทธ์ ฐิตวิสิทธ์<sup>1</sup>, พระครุพิพิตสุตาทธ<sup>1</sup>, วิโรจน์ อินทนนท์<sup>2</sup>

Phramaha Wachira Wachirayano (Jantapoon)<sup>1</sup>,

Phra Wisit Thitavisiddho<sup>1</sup>, Phrakru Piphitsutatorn<sup>1</sup>, Viroj Inthanon<sup>2</sup>

มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่<sup>1</sup>

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่<sup>2</sup>

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus<sup>1</sup>

Chiang Mai University<sup>2</sup>

### บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติและ พัฒนาการของการตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขุ่นในเมืองเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษา สำนวนและทำนองการเทศน์ธัมมเวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขุ่น ในเมืองเชียงใหม่ 3) เพื่อ ศึกษาคุณค่าของการตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะ ของชาวไทขุ่น ในเมืองเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนว่าเกิดขึ้นเมื่อใดแต่สันนิษฐาน ได้ว่าเริ่มตั้งแต่สมัยพญาผายูได้บัญชาให้เจ้าเจ็ดพันตุราชบุตรมาปกครองเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. 1882 และพบหลักฐานจดบันทึกของคัมภีร์ธัมมเวสสันตรชาตกะถูกแต่งขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2365 – 2365 โดยเจ้าฟ้ามหาขานาน เจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงใหม่ มีการตั้งธัมมเวสสันตร ชาตกะอย่างยิ่งใหญ่และถวายคัมภีร์ธัมมมหาชาติ 110 ชุด ในด้านสำนวนและทำนอง แบ่ง เป็น 2 สำนวน คือสำนวนร้อยแก้วและสำนวนร้อยกรอง สำนวนร้อยแก้วมีลักษณะเป็นความ เรียงธรรมดา สำนวนร้อยกรองจะแต่งเป็นฉันทลักษณ์มีสัมผัสนอกและสัมผัสในอย่างสวยงาม ส่วนทำนองของการเทศน์มีอยู่ 2 วิธี คือการเทศน์แบบธรรมวัตร และทำนองการเทศน์ธัมม มหาชาติ

ในด้านคุณค่าของการตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะ นักปราชญ์ผู้แต่งมหาชาติในเชียง ตุงได้นำเอาหลักธรรมสอดแทรกในเนื้อธรรมมหาชาติมีการผสมผสานเชื่อมโยงกับสภาพวิถี ชีวิต จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทขุ่นในเมืองเชียงใหม่ได้อย่าง

กลมกลืน จึงเกิดคุณค่ามากมายในการตั้งธัมมเวสสันดรชาตกะ ของชาวไทเขิน ในเมืองเชียงตุง

**คำสำคัญ :** เวสสันดรชาตกะ; ชาวไทเขิน; เชียงตุง

## Abstract

This article is of three objectives as 1) to study the history and development of the Tai Khun's Vessantarajataka recitation ceremony in Keng Tung, 2) to study the rhetoric and the melody of Tai Khun's Vessantarajataka recitation ceremony in Keng Tung and 3) to investigate the values of Tai Khun's Vessantarajataka recitation ceremony in Keng Tung.

The results revealed that There is no clear evidence of the Vessantarajataka recitation ceremony, but it is assumed that it was started in the reign of King Phraya Yuu commanded his son named Chao Jed Phan Tu with the Elder monks to rule the town of Keng Tung in B.E 1882. It was found the evidence that Vessantarajataka was composed by Chao Fah Maha Khanan, the ruler of Keng Tung between B.E. 2365 – 2371. After that, the Vessantarajataka recitation ceremony was started and the ruler offered 110 Vessantarajataka Scriptures.

In terms of rhetoric and melody, it was divided into 2 rhetoric viz. prose and poetry. The prose is a simple essay but the verse is composed of poetry with the beautiful rhythmic. The melodic of Vessantarajataka recitation is classified into two as the Dhammawatra and Mahajati. The rhythm of Dhammawatra is recited by a group of monks, while the rhythm of Mahajati is recited by a monk through a rhythm of restraint, with punctuation according to the breath of the sermon.

Regarding the values of Vessantarajataka recitation ceremony, the author has inserted the Buddhist Doctrines in the content of Mahajati with lifestyles, traditions, and customs of the Tai Khun in Keng Tung harmoniously. Therefore, the Vessantarajataka recitation ceremony creates all values for Tai Khun in Keng Tung.

**Keywords:** Vessantarajataka; Tai Khun's; Keng Tung

## บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่ดินแดนภาคเหนือแล้วเผยแผ่เข้าสู่เมืองเชียงตุง รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นครั้งแรกที่เมืองหริภุญชัย ตามหลักฐานปรากฏชัดในคราวที่พระนางจามเทวีเคลื่อนพลจากเมืองละโว้เข้าปกครองหริภุญชัยเมื่อราว พ.ศ. 1204 โดยมีพระภิกษุผู้รู้พระไตรปิฎก 500 รูป (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2546: 187) ติดตามพระนางมา พระพุทธศาสนาที่เข้ามาครั้งนั้นเป็นนิกายเถรวาท อันเนื่องมาจากพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณะทูตมาเผยแผ่ในดินแดนสุวรรณภูมิ (แสง มนวิฑูร, 2519: 79 – 80) จำนวน 2 รูปคือพระโสณะและพระอุตตระ ทำให้พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้ประดิษฐานในแคว้นหริภุญชัยสืบต่อมาถึงในสมัยล้านนาเชียงใหม่และนำไปสู่ชาวเชียงตุงในรัฐฉานตะวันออกของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างเมืองเชียงตุงและการประดิษฐานพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพญามังรายนั้นมีความมุ่งหมายที่จะให้เป็นเมือง “ประเทศราช” ของอาณาจักรล้านนา มีอิสระในการปกครองตัวเองตามลักษณะจารีตประเพณีท้องถิ่นของชนชาติต่างภาษา หรือที่เรียกว่า “ลูกบ้านทางเมือง” เมืองดังกล่าวที่ตั้งอยู่ในบริเวณชายขอบของอาณาจักรล้านนา ในบางสมัยก็แยกตัวเป็นเอกราช ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางบ้านเมือง จากภูมิความรู้ของพระสงฆ์เชียงตุง และการช่วยเหลือแนะนำของนักปราชญ์จากลัทธิทำให้มีการศึกษาภาษาบาลีอย่างกว้างขวาง พระภิกษุมีความสามารถสูง จะได้รับการสนับสนุนให้ไปศึกษาต่อที่ลัทธิ เมื่อกลับมาก็ได้แต่งคัมภีร์ต่างๆ เป็นภาษาบาลีไว้เป็นจำนวนมาก เช่น วรรณกรรมชาดก วรรณกรรมตำนาน วรรณกรรมตำรา และวรรณกรรมคำสอน เป็นต้น

เรื่อง มหาชาติชาดก ในพระพุทธศาสนา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักคำสอน หรือคตินิยมคำสอน มีลักษณะเป็นสุภาษิต ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกที่เป็นคาถาบาลีประเภทร้อยกรองไว้ไม่มากนัก แต่ที่ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับชาดกจะมีปรากฏในอรรถกถาส่วนใหญ่คำว่า ชาตกะ หรือชาตก แปลว่าเรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้เกิด (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2530: 641) หมายถึงเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ไม่ใช่นิยายหรือนิทานปรัมปราที่บางท่านเข้าใจในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายคำว่า “ชาตก” ไว้ว่า เรื่องพระพุทธเจ้าที่มีมาในชาติก่อนๆ มหาชาติชาดก หรือเวสสันดรชาดก ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 ที่พระพุทธเจ้าได้แสดงเอาไว้ในปีได้ 1000 คาถา นิยมเรียกเวสสันดรชาดกว่า

มหาชาติ หมายถึงชาติที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ที่ทรงบำเพ็ญบารมี 10 ครอบถ้วนบริบูรณ์ ก่อนที่จะมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติสุดท้ายการตั้งธรรมเวสสันดร หรือการเทศน์มหาชาติชาดกในเมืองเชียงตุงส่วนใหญ่มีประเพณีการตั้งธัมมเวสสันดรชาดกหรือเทศน์มหาชาติในเดือน 11 เป็ง ของทุกๆ ปี ซึ่งในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เหมาะสมบ้าง มหาชาตินี้ประกอบด้วยคาถาพัน มีมาตั้งแต่โบราณกาล เรียกว่ามหาชาติ 13 กัณฑ์ ซึ่งแต่งเป็นร้อยยาวด้วยทำนองท้องถิ่นอันเพราะพริ้ง และเทศน์แต่ละกัณฑ์ทำนองจะไม่เหมือนกัน

สำหรับเมืองเชียงตุงเป็นจังหวัดหนึ่งในรัฐฉานตะวันออก (Eastern of Shan State) ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ตั้งอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ตั้งอยู่ละติจูดที่ 21 องศา 17 ลิปดา 48 ลิปดาเหนือ และ ลองจิจูดที่ 99 องศา 40 ลิปดา ตะวันออก ความสูงประมาณ 2700 ฟุตเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง มีรูปร่างเป็นแอ่งกระทะมีภูเขาล้อมรอบ มีที่ราบน้อยมาก จุดที่สำคัญที่สุดก็คือ เวียงเชียงตุง แม้จะเป็นที่ราบ แต่ก็มีพื้นที่ตะปุ่มตะป่ำห่างจาก ด่านพรมแดนแม่สาย 165 กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งเมื่อก่อนใช้เวลาเดินทาง 11 วัน จากจังหวัดเชียงราย ถึงจังหวัดเชียงตุง เมื่อ พ.ศ. 2452 (พลเอกสายหยุด เกิดผล, 2538: 23) ปัจจุบันใช้เวลา 4 – 5 ชั่วโมง พร้อมทั้งเคยเป็นจังหวัดหนึ่งของไทย คือ สหรัฐไทยเดิม (พ.ศ. 2485 – 2487 ) รวม 3 ปี และมอบคืนให้แก่อังกฤษเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2488) ถือได้ว่าเป็นบ้านพี่เมืองน้อง มีเชื้อชาติที่เกี่ยวข้องกันมายาวนาน แม้ปัจจุบันนี้ยังคงเป็นเช่นนั้นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา สังคม เหมือนกับล้านนาไทยเมื่อสมัยก่อนเกือบทุกอย่าง เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ การเมือง และการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันสมัยอย่างประเทศอื่นๆ บ้างก็ตาม

## ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นทั้งงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 อรรถกถาและคัมภีร์ เวสสันดรที่ป็นของพระสิริมังคลาจารย์ และธัมมเวสสันดรชาดก ที่มีอยู่ในเชียงตุง คัมภีร์ไบเบิลอักษรไทเขิน ชื่อธัมมเวสสันดรหลวง หรือ เวสสันดรสร้อยเจ็ดเมือง ซึ่งแต่งโดยเจ้ามหาขานานเจ้าฟ้าผู้

ปกครองเมืองเชียงตุงองค์ที่ 39 โดยขยายความจากฉบับเวสสันดรกับแก้วมี 13 กัณฑ์ ใช้เวลาแต่งยาวนานถึง 6 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2359 ถึง 2365 แล้วเสร็จบริบูรณ์ใน พ.ศ. 2365 สำนวนร้อยกรอง มีทั้งแบบโบราณ ปี่บสา และ ตัวพิมพ์ๆ มีสองฉบับคือ ฉบับของวัดพระธาตุสายเมืองท่าซี้เหล็ก และฉบับของสมเด็จพระเจ้าอาชญาธรรมพระเจ้า องค์ที่ 14 (ใส่แก้ว เขมจารี) วัดราฐานหลวงเชียงยืน เมืองเชียงตุง

2. ทูติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ บทความ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ทั้งภาคภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาไทเขิน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต) สังกัดการณ์โดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการตั้งธัมมเวสสันดรชาตกะ ของชาวไทเขิน เมืองเชียงตุง และการลงภาคสนามสัมภาษณ์

ด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาประวัติและพัฒนาการของการตั้งธัมมเวสสันดรชาตกะ สำนวนและทำนองการเทศน์ธัมมเวสสันดรชาตกะ และคุณค่าของการตั้งธัมมเวสสันดรชาตกะ ของชาวไทเขิน ในเมืองเชียงตุง รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยเน้นคุณค่า 7 ด้าน คือ

1. คุณค่าทางด้านพุทธจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต
2. คุณค่าทางด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
3. คุณค่าทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมในพุทธศาสนา
4. คุณค่าทางด้านพุทธศิลปกรรม
5. คุณค่าทางด้านวรรณกรรม
6. คุณค่าทางด้านภาษา
7. คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์

ด้านประชากรและเขตพื้นที่ ในด้านพื้นที่ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หรือการจัดโครงการอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นหรือหลายอย่างรวมกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เหมาะสม โดยพื้นที่ในการวิจัยเรื่องนี้ จะวิจัยจากเขตอำเภอเมือง 3 วัด และนอกเมืองเชียงตุง อีก 3 เอิ้ง (3 อำเภอ) อำเภอละ 1 วัด ผู้วิจัยจะสอบถามและสัมภาษณ์เฉพาะผู้เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ตัวแทนแต่ละอำเภอๆ ละ 2 รูป/คน รวมตัวแทนทุกอำเภอ 12 รูป/คน นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตั้งธัมมเวสสันดรชาตกะ แบบไม่เป็นทางการหรือผู้สูงอายุในหมู่บ้านนั้นๆ

## ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า เมืองเชียงตุง หรือเขมรัฐนครเชียงตุง ในเขตรัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมตั้งแต่ครั้งในอดีต เมืองเชียงตุงอยู่ห่างจากอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 165 กม. หรือห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 420 กม. ในอดีตเคยเป็นบ้านพี่เมืองน้องกับล้านนา ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยจีน เมืองเชียงตุงได้รับสมญานามว่า เมืองแห่ง 3 จอม 7 เชียง 9 นอง 12 ประตุ

ปัจจุบันเมืองเชียงตุงมีชาวไทยจีนเป็นส่วนใหญ่ชนชั้นปกครอง นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์ได้แก่ ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทเหนือ ชาวพม่า ชาวลัวะ ชาวจีน ชาวปะหล่อง ชาวแฉ่น อ่าซ่า ลาหู่ และลีซู เป็นต้น เมืองเชียงตุงเป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ ตั้งอยู่ละติจูดที่ 21 องศา 17 ลิปดา 48 พิศิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 99 องศา 40 ลิปดาตะวันออก ความสูง 2700 ฟุต เหนือระดับน้ำทะเล ภูมิประเทศของเมืองเชียงตุงเป็นลักษณะแอ่งกระทะยาวในแนวเหนือ – ใต้ มีสายน้ำขึ้นไหลผ่านกลางแอ่งจากทางใต้ไปทางเหนือผ่านหุบเขาน้อยใหญ่ไหลลงสู่แม่น้ำโขงอยู่ระหว่างแม่น้ำสำคัญ 2 สาย คือแม่น้ำสาละวิน ทางตะวันตกและแม่น้ำโขงทางตะวันออกอาณาเขตทางเหนือติดกับ สิบสองปันนา ประเทศจีน ทางใต้ติดต่อกับล้านนา ทางอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

เมืองเชียงตุงเป็นเมืองที่อยู่บนเส้นทางไปสู่เมืองหลวงของอาณาจักรต่างๆ ในสมัยโบราณ จึงมีความสำคัญยิ่งทางยุทธศาสตร์ จึงเห็นได้ว่ามักเกิดสงครามในพื้นที่นี้อยู่บ่อยครั้ง เราได้เห็นถึงสภาพที่ตั้งของเวียงเชียงตุงอันเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ว่า ได้ถูกสร้างเป็นเมืองพื้นที่ป้อมปราการบนที่สูงสำหรับใช้ในการตั้งรับข้าศึกเป็นสำคัญ คนสมัยโบราณสร้างเพียงกำแพงดินกำแพงอิฐ และคูเมืองเป็นช่วงๆ โดยมีการเชื่อมต่อกับเนินเขาหลายๆ ลูก ภายในใจกลางเมืองมีหนองน้ำขนาดใหญ่หลายแห่งสำหรับการอุปโภคบริโภค และมีพื้นที่ราบลุ่มโดยรอบอุดมสมบูรณ์ สามารถผลิตเสบียงอาหารเลี้ยงผู้คนได้อย่างเพียงพอ

เมืองเชียงตุง มีประชากรประมาณ 160,000 (พ.ศ. 2546) ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยจีน, ไทลื้อ, ไทหลว, ไทเหนือ, ไทหลอย, อ่าซ่า, ลาหู่, กูยก่อ, ลัวะ, ปะหล่อง, แฉ่น, แสนจิม, พม่า เป็นต้น

ศาสนาที่พึงของชาวรัฐฉานคือ ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ฮินดู ๙๕ เปอร์เซนต์ ของประชากร ในรัฐฉานนับถือพุทธศาสนา ซึ่งมีด้วยกัน 7 นิกายด้วยกันเฉพาะในรัฐฉานคือ 1. สุธัมมา 2. ฉ่วยจัน 3. ปอยจอง 4. ไมยจอง 5. โยน 6. โซติ 7. โยเน

เมืองเชียงตุง เป็นเมืองตั้งอยู่ในรัฐฉานของประเทศสาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ เป็นเมืองของชาวไทขิ่น และ ชาวไทใหญ่ถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองเทียบเท่าเมืองเชียงใหม่แห่งล้านนาไทย และเมืองเชียงรุ่งแห่งสิบสองปันนา โดยชาวไทใหญ่จะเรียกว่าเกงตุง (Keng Tung) ในอดีต เมืองเชียงตุง เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางการค้าเชื่อมต่อระหว่างสิบสองปันนากับล้านนา โดยมีพ่อค้าชาวจีนฮ่อ เดินทางไปมาค้าขายในเส้นทางนี้

ชาวเชียงตุงเป็นเมืองพุทธศาสนา มีการสร้างวัดติดกันในถนนสายเดียวกันหลายวัดเช่นเดียวกับเมืองเชียงใหม่ ถ้าเป็นเนินเขาจะเรียกว่าจอม นิยมสร้างเป็นวัดหรือพระธาตุเจดีย์ มีหลายวัดทั้งภายในและนอกเมือง แต่ละวัดจะตกแต่งประดับประดาสวยงาม ภายในวิหารทุกวัดจะมีตุงแขวนห้อยลงมาหลายสาย ล้วนทำเมืองเชียงตุงนั้น พวกลัวะเป็นพวกที่นับถือผีและวิญญาณต่างๆ ถ้ามีพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในสมัยนี้ก็อาจจะเป็นพุทธศาสนา ระดับต่ำคือถือศีลห้า

ประเพณีการตั้งธัมมเวสสันดรชาดก ของชาวไทขิ่นในเมืองเชียงตุงกล่าวกันว่า มีมาช้านานตั้งแต่สมัยในอดีตไม่ทราบ พ.ศ. ที่แน่ชัดว่ามีประเพณีการตั้งธัมมเวสสันดรเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด ได้แต่อนุมานเอา ตามที่ได้พบหลักฐานจดบันทึกลายมือของพระครูบา ยืนवलญาณธมโม อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุจอมคำ ในเวียงเชียงตุง ได้บันทึกเอาไว้ดังนี้

“ธัมมเวสสัน ขยายเมื่อ ปิรายไจ้ 1178 ตัว (จุฬศักราช) พ.ศ. 2367 หิงนานได้ 6 ปี ถึง 1184 ตัว (จุฬศักราช) พ.ศ. 2371 จึงยกเขียนใส่ใบลาน มหาขนาน เกิดปีรวงเบา 1143 ตัว (จุฬศักราช) พ.ศ. 2328 เดือน 10 แรม 7 ค่ำ วันเสาร์ ขยายชื่อ นางฟองสนุกสุโขโรม เป็นนางเชียงแข็ง เขียนใส่ใบลานแล้ว ตานธัมม 110 กัป หอผ้า 100 หลัง ต้นคร้ว 100 ต้น สร้างพุทธรูป 120 องค์ สร้างวัด 100 หลัง เมื่อ 1217 สิบสร้างวัดหัวข่วง”

จากบันทึกนี้พอทราบว่า การตั้งธัมมเวสสันดรชาดกของชาวไทขิ่นเมืองเชียงตุง มีมากกว่าสองร้อยกว่าปี เจ้ามหาขาน หรือเจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงตุงขณะนั้น ได้นำเอาธัมมเวสสันต์กับแก้ว ซึ่งมีอยู่เดิม จำนวน 13 กัณฑ์ แต่ธัมมฉบับเวสสันต์กับแก้วนั้น สำนวนค่อนข้างเก่าไม่ไพเราะ ฟังเข้าใจยาก ไม่เป็นทำนอง ฟังไม่ค่อยรื่นหู ท่านจึงได้แต่งสำนวนเสียใหม่ ใช้เวลาแต่งขยายยาวนานถึง 6 ปี จึงสำเร็จและเรียกชื่อว่า เวสสันต์หลวง หรือ เวสสันต์สร้อยเจ็ดเมือง ซึ่งมีเนื้อหาไพเราะ รื่นเรื่องบันเทิงใจ เป็นที่นิยมนำมาเทศน์ของชาวเชียงตุง วรรณกรรมของธัมมเวสสันดรชาดก ยังมีอีกหลายฉบับ คือ ธัมมเวสสันต์รวม หรือ เวสสันต์รวม มีกัณฑ์เดียว ซึ่งมีเนื้อหารวบย่อ จากทั้งหมด 13 กัณฑ์ และอีกฉบับหนึ่ง เรียกว่า เวสสันต์กัณฑ์ มีจำนวน 4 กัณฑ์ ซึ่งมีเนื้อหารวบย่อ จากทั้งหมด 13 กัณฑ์ จากเวสสันต์หลวงหรือเวสสันต์สร้อยเจ็ดเมืองเช่นเดียวกัน สองฉบับหลังนี้ไม่ทราบผู้แต่งและ พ.ศ. ที่แต่งเช่นเดียวกัน

การตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะ หมายถึง การฟังพระธรรมเทศนาเรื่องเวสสันตรชาตกอันเป็นพระชาติสุดท้ายของพรโฬิสต์วก่อนจะได้ประสูติแล้วตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติต่อมา

คำว่า “ตั้ง” เป็นว่าเริ่มต้น หรือตั้งเค้า การตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะ ก็แปลได้ว่าการสดับพระธรรมเทศนาจากคัมภีร์ที่จารขึ้นใหม่เป็นครั้งแรกด้วย ประเพณีนี้ตรงกับงานประเพณีฟังเทศน์มหาชาติของภาคกลาง

การเทศน์ในประเพณีการตั้งธรรมเวสสันตรชาตกะ กล่าวถึงพระชาติสุดท้ายของพรโฬิสต์วก่อนที่จะมาเสวยพระชาติเป็นเจ้าชายสัทธัตถะและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นชาติเรื่องที่ยาวที่สุดคือมีความยาวถึง 1000 พระคาถา พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญกับเรื่องมหาเวสสันตรชาตกโดยตลอด การเทศน์มหาชาติเป็นพระเพณีที่สำคัญและมีความเชื่อว่าหากได้ฟังเทศน์มหาชาติและบูชาด้วยธูปเทียนดอกบัวสิ่งละพันจะทำให้ได้ไปบังเกิดร่วมศาสนากับพระศรีอริยเมตไตรย เนื้อเรื่องในชาตกเรื่องนี้กล่าวถึงการกระทำทานบารมีของพรโฬิสต์วเพื่อหวังพระโพธิญาณ มหาเวสสันตรชาตกมีทั้งหมด 13 กัณฑ์

การตั้งธรรมเวสสันตรชาตกะ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อชาวไทเขินจึงได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาอันเนื่องมาจากความเชื่อในอานิสงส์ที่เกิดจากทานบารมีของธัมมทั้ง 13 กัณฑ์

ในเมืองเชียงตุงปรากฏว่ามีการตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะ มาเป็นเวลานานหลังจากที่ได้รับอิทธิพลของการเผยแผ่ศาสนาจากล้านนาเข้าสู่เมืองเชียงตุง แต่ก็ไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะบอกได้ว่ามีการตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะมีมาตั้งแต่เมื่อใด มีความเป็นมาอย่างไร นอกจากจะอนุมานเอาจากที่อื่น ตามข้อมูลที่กล่าวเอาไว้ข้างต้นแล้วว่า เจ้าฟ้ามหาชนาน เจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงตุง ได้แต่งตั้งสำนวน คัมภีร์เวสสันตรชาตกะ จากเดิมให้เป็นทำนองที่น่าฟังมากยิ่งขึ้น ในราวปี พ.ศ. 2365 ถึง พ.ศ. 2371 ราว 6 ปี จึงเสร็จสมบูรณ์ แสดงว่าก่อนหน้านั้น ก็มีการนำเอาเวสสันตรชาตก มาสวด มาเทศน์เล่าสู่กันฟังก่อนแล้ว ส่วนใหญ่ชาวไทเขินมักตั้งธัมมเวสสันตรชาตกะในช่วงกลางพรรษา ในเดือน 11 เป็ง ชาวเชียงตุงเรียกว่า ตั้งธัมมประเวณีเวสสันตรชาตกะ ซึ่งตรงกับเดือน 10 ของภาคกลาง ปัจจุบันวัดที่อยู่ในเวียง หรือในตัวเมืองเชียงตุง ก็ยังมีการตั้งธัมมตามประเพณีนี้ทุกๆ ปี เช่นวัดเชียงขุ่ม วัดราชฐานหลวงป่าแดง วัดพระธาตุจอมคำ เป็นต้น ส่วนการตั้งธัมมนอกกลางพรรษา ก็พบอีกรูปแบบหนึ่งคือตั้งธัมมพร้อมกับการบวชพระ ปีกตุ้ และพรรษาสามเณรไปพร้อมๆ กัน การตั้งธัมมแบบนี้จะมีเจ้าภาพเดี่ยวรับเป็นเจ้าศรัทธาทั้งหมด ส่วนตั้งธัมมประเวณีเวสสันตรชาตกะเป็นการรวมคณะเจ้าภาพทั้งหมดบ้านและพุทธศาสนิกชนทั่วไป



ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ก็พอสรุปได้ว่า การตั้งธัมมเวสสันดรชาตกะ เป็นที่นิยมมากในกลุ่มชาวไทยขึ้นในเมืองเชียงตุง ซึ่งมีประเพณีทางพระพุทธศาสนาเกือบจะเหมือนกันทุกอย่างกับในดินแดนล้านนาความเจริญทางศาสนาของประเทศหนึ่งย่อมแผ่ไปถึงประเทศหนึ่งไม่ผิดอะไรกับวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น ฉะนั้นการตั้งธัมมมหาชาติ หรือ “มหาปาง” ย่อมมีความคล้ายคลึงกัน นอกจากการเทศนาตามปกติทั่วไปแล้วมักจะมีการสร้าง เขียน จาร ชาติเรื่องนี้ใส่ใบลาน แล้วนำไปถวายวัดพร้อมกับการตั้งธัมมเวสสันดรชาตกะอีกด้วย

สำนวนและทำนองของการเทศน์ธัมมเวสสันดรชาตกะ สำนวนแบบร้อยแก้ว การเขียนเป็นเรียงความธรรมดาพบมากที่สุด วรรณคดี และวรรณกรรมชาวไทยขึ้น ในเมืองเชียงตุง ในยุคก่อนนิยมจารลงใบลาน ต่อมาจึงเปลี่ยนมาเขียนใส่ในพับสา ส่วนใหญ่เป็นการจารหรือเขียนเป็นอักษรไทขึ้น หรืออักษรไตรธรรม ต่อมา มีระบบการพิมพ์เกิดขึ้นจึงพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์เป็นอักษรไทสมัยใหม่ เพื่อให้คนอ่านและนำไปเทศน์ได้ง่ายยิ่งขึ้น การแต่งมหาชาติเป็นร้อยแก้วที่พบในเมืองเชียงตุงก็มีอยู่มากนักปราชญ์ทั้งหลายทั้งที่เป็นพระสงฆ์ และฆราวาสได้รจนาหนังสือที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และตำราภาษาบาลีไว้มากมาย กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาในเมืองเชียงตุงมีนักปราชญ์ นักแต่งวรรณกรรม ผู้ทรงความรู้ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ก็ด้วยได้รับอิทธิพลจากการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระภิกษุชาวล้านนาในสมัยนั้น วรรณคดีและวรรณกรรมจึงได้รับอิทธิพลจากล้านนา ซึ่งมีภาษาที่ใกล้เคียงกันมากเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์ก็ว่าได้ ระหว่างภาษาไทขึ้น กับภาษาล้านนา ถ้าอ่านภาษาไทขึ้นได้ ก็อ่านภาษาล้านนาได้ซึ่งในอดีตเคยเป็นอาณาอันเดียวกันตามที่ได้นำเสนอไปแล้ว เพราะฉะนั้นนักปราชญ์ชาวเชียงตุงจึงได้ยึดหลักการและวิธีการ ของนักปราชญ์ชาวล้านนาเป็นแบบอย่าง เช่น พระสิริมังคลาจารย์ พระรัตนปัญญา พระโพธิรังสี และนักเขียนในสมัยใหม่ เช่น ท้าวสุนทรพจนกิจ พระยาพรหมไวยหาร พระยาปัญญาพิธาจารย์ (พระยาพั่น) เป็นต้น ในส่วนของผลงานการเขียนสำนวนแบบร้อยแก้วเกี่ยวกับเวสสันดรชาตกะอาศัยผลงานนักปราชญ์ชาวล้านนา ของพระสิริมังคลาจารย์ และนักปราชญ์ชาวเชียงตุง รจนาเอาไว้ดังนี้

สำนวนและทำนองของการเทศน์ธัมมเวสสันดรชาตกะ สำนวนร้อยกรอง ชาวไทขึ้นเมืองเชียงตุงกับชาวเมืองล้านนาในอดีตเป็นบ้านพี่เมืองน้อง มีรากฐานภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมใกล้เคียงกันมากที่สุด ซึ่งเป็นที่ทราบกันมานานแล้ว ดังนั้นการที่นักปราชญ์ผู้รู้ชาวเชียงตุงได้แต่งสำนวนมหาชาติเวสสันดรชาตกะเป็นร้อยกรอง จึงอาศัยต้นแบบการแต่งจากนักปราชญ์ล้านนาอีกทอดหนึ่ง มีสำนวนเดียวที่แต่งธัมมมหาชาติที่ค้นพบในเชียงตุงที่แต่งเป็นร้อยกรอง คือมหาชาติเวสสันต์หลวงหรือเวสสันตร์สร้อยเจ็ดเมืองเท่านั้น ส่วนวรรณ

กรรมอื่นๆก็พบอยู่มากที่แต่งเป็นร้อยกรองเช่นธัมมสุชะวันณะวิวัลหลง, แปะแล้งออกยอต และอะลองชี้้วแห่ง,อะลองมดส้ม เป็นต้น และยังมีชาดกนอกนิบาตของไทจีนอีกมากมาย เช่น “วรรณกรรมอะลอง” อันเกิดจากการรจนาของปราชญ์โบราณ เรื่องราวอาจเกิดจากนิทานพื้นบ้านที่ได้รับฟังสืบทอดกันมา หรืออาจเป็นเรื่องที่ผู้รจนาคิดขึ้นมาเอง หรืออาจรับเอาโครงเรื่องมาจากที่อื่น แล้วนำมาปรับให้เข้ากับความเป็นท้องถิ่นของตนด้วย เช่นคำว่า “อะลอง” เป็นภาษาพม่า ใช้แพร่หลายในกลุ่มชาวพม่าและไทใหญ่ ส่งอิทธิพลให้กับไทลื้อ ไทจีน และล้านนา ที่มาจากรูปคำศัพท์ “อะลาวง” หมายถึง ว่าที่ หรือ “ภยาลอง” หมายถึงพระโพธิสัตว์เป็นต้น ส่วนคำว่า “สา่งลอง” ในภาษาไทใหญ่ก็เกิดจากการสนธิคำว่า “สา่ง + อะลอง” หมายถึง หน่อกษัตริย์ ว่าที่สามเณร หรือผู้ที่จะเตรียมเป็นสามเณร/พระพุทเจ้า การเป็นสา่งลองนั้นเป็นการเลียนแบบประวัติของพระพุทเจ้าตอนที่เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ครองกรุงบิลพัสดุ์ก่อนจะออกผนวช และอีกเรื่องหนึ่งคือ สุชะวันณะวิวัลหลง ที่ชาวไทจีนเมืองเชียงตุงมักจะนำมาเทศน์ก่อนที่จะตั้งธัมมมหาชาติเวสสันดรชาดก เป็นวรรณกรรมที่มีสำนวนและทำนองคล้ายกับมหาชาติชาดก เรื่องนี้ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมมหาชาติเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ เนื่องจากปรากฏการณ์เลียนแบบอนุภาค จากวรรณกรรมมหาชาติเวสสันดรชาดกไว้ในเรื่อง นอกจากนั้นยังมีการนำสำนวนวรรณกรรมตำนานเมืองเชียงตุง และอุมาทันทติชาดก รวมทั้งค่านิยมพื้นฐานด้านคุณธรรมและวัฒนธรรมประจำถิ่นของกลุ่มชาวไทจีนมาผสมผสานโดยผ่านกระบวนการปรับให้เป็นท้องถิ่น ซึ่งพ้องกับแนวคิดของ วินัย ภูระหงษ์ ที่ว่า วรรณกรรมโดยทั่วไปมักผูกโครงเรื่องโดยอาศัยเรื่องราวที่มีมาก่อนแล้วมากกว่าที่จะคิดผูกโครงเรื่องขึ้นเองทั้งหมด เรื่องราวซึ่งใช้เป็นพื้นฐานได้แก่ พงศาวดาร ตำนาน นิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

สำหรับมหาชาติในเมืองเชียงตุงมีชื่อเสียงและนิยมนำมาเทศน์ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่สำนวนสร้อยเจ็ดเมืองของเจ้ามหายานาน เจ้าฟ้าผู้ปกครองเมืองเชียงตุง เป็นผู้แต่สำนวนร้อยกรองขึ้น โดยขยายความจากเวสสันดักกับแก้ว 13 กัณฑ์ ใช้เวลาถึง 6 ปี ณ ถ้ำผาเตย ประมาณ พ.ศ. 2359 ไปจนถึง พ.ศ. 2365 จึงแล้วเสร็จบริบูรณ์ ปัจจุบันได้พิมพ์เป็นอักษรคอมพิวเตอร์ใช้ภาษาไทจีนเช่นเดิมมี 2 ฉบับ ฉบับแรกเป็นสำนวนการรวบรวมเรียบเรียงจากธัมมไบลานที่มักมีการจารใส่ไบลานสืบทอดๆ กันมา

ทำนองการเทศน์ธัมมเวสสันดรชาดก วิธีการดำเนินทำนองการเทศน์มหาชาติในเมืองเชียงตุง ซึ่งมีเทคนิคและวิธีการที่สำคัญคือ การเคลื่อนหรือเดินทำนองจากตัวอักษรหนึ่งไปตัวอักษรหนึ่ง จะมีลักษณะความแตกต่างที่เป็นปัจจัยการเคลื่อนทำนองขึ้นอยู่กับบทการเทศน์ว่า มีลักษณะฉันทลักษณ์อย่างไร สำหรับเทศน์มหาชาตินั้นใช้วิธีการเทศน์รูป

แบบการเดินทำนอง โดยใช้วิธีการเคลื่อนทำนองแบบซ้ำๆ หายใจเป็นจังหวะ โดยมีวรรคตอน เช่น 2 วรรค 4 วรรค 6 วรรค และ 8 วรรค ลักษณะทำนองเทศน์แบบมหาชาติมีความสำคัญต่อการเทศน์ในระดับเสียงที่แตกต่างกัน อีกทั้งเทคนิคและวิธีการเทศน์มีความน่าสนใจการเทศน์ทำนองมหาชาติของชาวไทเขินเมืองเชียงตุง จึงแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

ทำนองแบบดั้งเดิม ลักษณะการเทศน์ทำนองแบบดั้งเดิมนั้นมีวิธีการเทศน์คือวิธีการเทศน์แบบธรรมวัตรและวิธีการเทศน์แบบมหาชาติมาก่อนเช่นกันกับทำนองของพระภิกษุชาวล้านนาเพราะวิธีการเทศน์และวิธีการตั้งธัมมเวสสันดรชาดกจะได้รับอิทธิพลจากชาวล้านนามาช้านาน ในประเพณีการตั้งธัมมเวสสันดรชาดกก็นิยมวิธีการเทศน์ทำนองแบบมหาชาติ เนื่องด้วยวิธีการเทศน์นี้เหมาะสมกับลักษณะการเทศน์โดยใช้พระสงฆ์เพียงรูปเดียว ส่วนการเทศน์ธรรมนองแบบธรรมวัตรนั้นเป็นพื้นฐานในการเทศน์ทั้งหมด

การเทศน์ทำนองแบบธรรมวัตรเป็นวิธีการเทศน์ โดยจะใช้เป็นจำนวนมากเทศน์พร้อมกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงในการออกเสียง จังหวะ และการออกเสียงอักขระ จึงเป็นสิ่งจำเป็น การฝึกหัดเทศน์พระสงฆ์ทุกรูปจะเทศน์ทำนองแบบธรรมวัตรก่อน จึงจะเทศน์ทำนองแบบมหาชาติ ในทำนองแบบมหาชาติลักษณะวิธีการเทศน์มีองค์ประกอบ การเทศน์ที่สำคัญ 4 วรรค 4 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้

1. การเทศน์แบบ 2 วรรค คือการเทศน์มหาชาติแบบซ้ำๆ เหมาะสำหรับผู้ที่ฝึกเทศน์ใหม่ๆ หรือสามเณรน้อย ใช้เทศน์กับ กัณฑ์กุมารหรือกัณฑ์มัทรี เป็นต้น
2. การเทศน์แบบ 4 วรรค คือการเทศน์แบบปานกลางไม่ช้าเกินไปไม่เร็วเกินไป เหมาะสำหรับกับ กัณฑ์ ชูชก ทานกัณฑ์ และกัณฑ์มัทรี
3. การเทศน์แบบ 6 วรรค คือการเทศน์มีจังหวะที่เร็วขึ้น เหมาะสำหรับการเทศน์กัณฑ์มหาราช จุฬพล มหาพล
4. การเทศน์แบบ 8 วรรค คือการเทศน์มีจังหวะเร็วผู้เทศน์ต้องสามารถกำหนดลมหายใจได้ยาวเป็นผู้ชำนานในการเทศน์มหาชาติมาช้านานเหมาะกับกัณฑ์มหาราชและนครกัณฑ์

ทำนองแบบปัจจุบัน ปัจจุบันประเพณีการเทศน์ในการตั้งธัมมเวสสันดรชาดกใช้เวลาสั้นลงจาก 7 วันเหลือเพียง 3 วัน หรือแค่ 2 วัน ในสมัยอดีตการเทศน์มหาชาติเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ พระนักเทศน์ต้องใช้เวลาฝึกฝน ไปศึกษาหาความรู้จากสำนักครูอาจารย์ผู้รู้ ที่เป็นนักเทศน์หรือผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเทศน์ จึงจะสามารถเทศน์ให้ถูกต้องตามอักขระพยัญชนะระบำนำทำนองให้ชัดเจนได้ ปัจจุบันนี้แม้ว่าระบำนำในการเทศน์จะเหมือนกับในสมัยอดีตอยู่ แต่เวลาของการเทศน์ใช้เวลาสั้นลงจากเมื่อก่อน ในสมัยอดีตพระนักเทศน์ที่

เสียงดีก่อนที่จะเทศน์ต้องหัดฝึกใส่สร้อยธัมม์ หรือกาบธัมม์ ต่อท้ายของการเทศน์ให้ดีก่อน ปัจจุบันพระนักเทศน์ที่เสียงดีสามารถใส่สร้อยธัมม์หรือกาบธัมม์นั้นน้อยลง ดังนั้น ลักษณะขั้นตอนในการเทศน์ปัจจุบัน จึงพบว่ามีความละเอียดน้อยลงไป อาจเป็นเพราะว่าในสมัยปัจจุบันชาวบ้านนิยมฟังเทศน์น้อยลง วิวัฒนาการเปลี่ยนไปยุคเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมสมัยก่อนชาวบ้าน หลีกเลี่ยงที่เสร็จจากช่วงเทศกาลทำไร่ไถนาปลูกข้าวปลูกสวนเรียบร้อยแล้วก็ไม่รู้ว่าจะไปมีเวลาว่างก็เข้าวัดฟังธรรม พระองค์เทศน์ในสมัยนั้นก็กำลังใจในการเทศน์ซึ่งเห็นคณะศรัทธามาร่วมมาฟังกันเยอะ ซึ่งแตกต่างจากสมัยนั้นฟังน้อยพระนักเทศน์ก็อาจขาดกำลังใจไม่ค่อยเน้นระบำทำนองเกี่ยวกับการเทศน์เท่าไรหรอก แต่ก็มียูบ่างที่เป็นนักเทศน์สมัยใหม่ที่ยังสามารถใส่สร้อยธัมม์หรือกาบธัมม์ได้เช่น พระสาวาทิสามบุญ วัดพระธาตุจอมหงส์ เมืองพง ทำซีเหล็ก และอีกรูปคือ พระมหาแสงแดง อาโกละ วัดพุทธวงษ์ เอ็งกาดเต่า ทั้งสองรูปนี้เป็นที่รู้จักของคณะศรัทธาในเมืองเชียงตุง

คุณค่าการตั้งธัมม์เวสสันดรชาดก ผลจากการศึกษาพบว่า ในด้านคุณค่าทางพุทธจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตมहाชาติในเมืองเชียงตุงยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักพุทธจริยธรรมที่หลากหลาย โดยอาศัยหลักจริยธรรมผ่านตัวละครเช่น พระเวสสันดร พระนางมัทรี ชาติ กัณหา พระเจ้าสีหนุชัย พระนางผุสดี ชูชก นางอมิตตดาและตัวละครประกอบอื่นๆ เป็นตัวละครที่สื่อถึงหลักพุทธจริยธรรมอย่างมีความประณีต โดยที่ผู้แต่งได้สอดแทรกคติธรรม คำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้ผู้ที่ได้รับฟังค่อยซึมซับเอาหลักธรรมไปพร้อมๆ กับความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจในเนื้อหาของวรรณกรรมมหาชาติ ผู้ที่ได้รับฟังไม่รู้สึกรู้สึกตัวเลย ว่ากำลังถูกสอนอยู่ และค่อยๆ ซึมซับเอาหลักพุทธจริยธรรมไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตน

ในด้านคุณค่าการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีคุณค่าในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีการเสียสละ บริจาคทาน อันเป็นส่วนหนึ่งของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง มีการรักษาศีลและมีสติตั้งมั่น ตามแนวทางของพระพุทธองค์

ในด้านคุณค่าทางประเพณีและวัฒนธรรมในพุทธศาสนา มหาชาติในเมืองเชียงตุงสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเชียงตุงในหลายด้านเช่น 1. ความสัมพันธ์ของคนในสังคม รู้จักคุ้นเคยสนิทสนมกันเป็นอย่างดีมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันใญามทุกข์ยาก 2. หน้าที่ของชายและหญิง ผู้ชายเป็นช่างทำหน้าหัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่ทำไร่ไถนาปลูกข้าวผู้หญิงเป็นช่างทำหลังทำหน้าที่เป็นแม่ศรีเรือนดูแลการบ้านการเรือนให้เรียบร้อย 3. การแต่งกาย ชาวไทขึนเมืองเชียงตุงจะแต่งกายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนผู้ชายแต่งชุดไทขึนเสื้อคอกลมนุ่งกางเกงยาว ส่วนผู้หญิงใส่เสื้อปักผ้าสีนทอลายขวางสลัปลีสีนงดงามและ 4.

อาหารการกิน ชาวไทขึ้นเมืองเชียงตุงนิยมปลูกผักสวนครัวหลังบ้านทุกหลังเช่น ผักกาด ถั่ว งา มะเขือและเลียงสัสต์ ทำให้สังคมชาวเชียงตุงรู้จักตนเองมีความภาคภูมิใจในประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันก่อให้เกิดการอนุรักษ์ในแง่จริยธรรมทางพุทธศาสนา

คุณค่าในด้านพุทธศิลปกรรม จากการศึกษาพบว่า มีพุทธศิลปกรรมมากมายในมหาชาติเชียงตุงเช่นพุทธศิลปะในการวาดภาพฝาผนังในอุโบสถและในพระวิหารเกือบทุกวัดในเมืองเชียงตุงและพุทธศิลปกรรมในการทำหีบบรรจุศพเจ้านายและศพพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนักและศึกษาเรียนรู้สืบต่อกันไป ศิลปะเหล่านั้นเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งมองให้เห็นความประณีต ความงดงามทางด้านจินตนาการ เป็นพุทธศิลปกรรมที่สื่อออกมาทางภาษาอย่างสละสลวยและเห็นภาพอย่างชัดเจน

ในด้านคุณค่าทางวรรณกรรมมหาชาติในเมืองเชียงตุงเป็นวรรณกรรมที่มีคุณลักษณะพิเศษแห่งงานวรรณกรรมทั้งหมดที่มีรสแห่งวรรณกรรมครบทั้ง 9 รส ดังนั้นเนื้อหาสาระในอัมมมหาชาติเชียงตุง จึงมีรสที่หลากหลายและเหมาะกับจริตทั้ง 6 ของผู้ที่ได้รับฟังแต่ละคน ซึ่งมีรสสมบูรณ์ครบถ้วนเป็นที่เจริญมนโธรมย์แก่ผู้ฟังประกอบด้วย รสรัก รสโศก รสสรรษาร่าเริง รสโกรธ รสเกลียด รสริษยา รสตื่นตื่นอัศจรรย์ รสอุตสาหะ และรสสงบสุข

ในด้านคุณค่าทางภาษามีการใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษาถิ่น (ภาษาไทขึ้น) เป็นภาษาที่ผู้แต่งได้พิจารณาเลือกสรรอย่างดีแล้ว โดยมี เสียง จังหวะ ความหมาย ความไพเราะ ให้ภาพแสง สี เสียงและอารมณ์ได้อย่างกลมกลืน และในด้านคุณค่าทางสุนทรียะผู้แต่งได้พรรณนาใช้รสแห่งความงามของพืชพันธุ์แมกไม้และความงดงามของธรรมชาติที่มีอยู่รอบในเมืองเชียงตุง

## สรุป

ผลจากการศึกษาวิจัยในด้านประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการตั้งอัมมเวสสันดรชาดก ของชาวไทขึ้น ในเมืองเชียงตุงพบว่าไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเกิดขึ้นเมื่อใด แต่สันนิษฐานได้ว่าน่าจะเริ่มตั้งแต่สมัยพญาผายูได้บัญชาให้เจ้าเจ็ดพันตุราชบุตรมาปกครองเมืองเชียงตุงและส่งพระเถระขึ้นไปด้วยในปี พ.ศ. 1882 เป็นพุทธศาสนาแบบเดิมที่พระนางจามเทวีนำมาจากเมืองละโว้ไปประดิษฐานที่หริภุญไชย ประมาณ พ.ศ. 2104 ต่อมาชาวเชียงตุงเรียกว่าศาสนา “หนยางกวง” พุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าเชียงตุงครั้งที่สองโดยพระมหาสวามีเจ้าสุชาติพร้อมด้วยพระอินทประยา (อินทปัญญา หรือ อินทมนี) และพระอัมมรังสีพร้อมพระสงฆ์อีก 12 รูป นำพระพุทธรูป 4 องค์ไปเผยแผ่ศาสนาในเมืองเชียงตุง ตำนานมูลศาสนานับถือไว้ว่าเจ้าเมืองและประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาจึงได้สร้าง

วัดมากมายในเชียงใหม่ และพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าเมืองเชียงใหม่ครั้งที่สามอีกครั้งหนึ่งโดยพระมหากำเพ็ชร (ธรรมคัมภีร์ ญาณคัมภีร์) ที่นำพุทธศาสนาจากเมืองลังกามาเจริญรุ่งเรืองในเมืองเชียงใหม่และส่งพระสมจิตรเถระไปเผยแผ่ศาสนาในเมืองเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 1989 อนุমানได้ว่าการตั้งธัมมเวสสันดรชาตกะในเมืองเชียงตุงน่าจะเริ่มตั้งแต่ในช่วงระหว่างนี้ และพบหลักฐานจดบันทึกธัมมเวสสันดรชาตกะ ถูกแต่งขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2365 – 2371 มีการจางลงใบลานและตั้งธัมม์ฯ อย่างยิ่งใหญ่ ถวายค่าภีร์ธัมม์มหาชาติ 110 ชุด ถวายหอผ้า (ธรรมาสน์) 100 หลัง ต้นคร้าว 100 ต้น พร้อมกับสร้างพุทธรูป 120 องค์ ฉะนั้นการตั้งธัมม์มหาชาติคงจะได้รับอิทธิพลจากการเผยแผ่พุทธศาสนาจากล้านนา ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมีจุดเริ่มต้นจากราชพิธีแล้วพัฒนาสู่วิถีชาวบ้านมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้เองมหาชาติในเมืองเชียงตุงจึงมีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมชาวไทขึ้นในเมืองเชียงตุงที่สะท้อนให้เห็นจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของชาวเชียงตุงอันมีพระพุทธรูปเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เกิดพัฒนาการมีผู้แต่งวรรณกรรมเกิดขึ้นโดยเฉพาะมหาชาติเชียงตุงมีการแต่งเป็นสำนวนต่างๆมากมายจนนำไปสู่รูปแบบพิธีกรรมและรูปแบบการตั้งธัมม์มหาชาติให้เกิดขึ้นในสังคมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในพระพุทธรูปของชาวเชียงตุง

### บรรณานุกรม

- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). **วรรณกรรมล้านนา**, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- แสง มนวิthur. (2519). **ความเป็นมาเกี่ยวกับพุทธศาสนาในล้านนา ใน จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์** (หน้า 39 – 80).
- พลเอกสายหยุด เกิดผล. (2538). **เชียงตุง และ ข้อคิด เขียน พุด ทำ ของพลเอกสายหยุด เกิดผล เล่ม 3**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2530). **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย.
- Tu ya min aung. (2553) **Myan-mar-to-ei-sahe-nai-ngan** พิมพ์ครั้งที่ 2. ย่างกุ้ง: สำนักพิมพ์ Shwe-pe-song.
- กรณีรัฐ รัตนยรรยง. (2554). **ประเพณีการตั้งธรรมเวสสันดรของชาวไทจีน เมืองเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์**, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวินศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ณัฐพงศ์ ปิ่นโมรา. (2548). **อะลองพระโพธิสัตว์ไทจีน รวบรวมจากวิทยานิพนธ์ “อะลอง” พระโพธิสัตว์เจ้าในวรรณกรรมไทจีน**. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. (2539). **สุขะวันฉะว้าวหลวง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทที่มีต่อสังคม**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.